

galmaz meg – az angolparkról –, mint egykor Kossuth a nevezetes fürdőlevelében¹²: „*Avagy a gazos utak, töredezett lócák, kiégett gyephelyek, elszáradt galyak, s egyéb nomadicus jelenségek azt mutatják-e, hogy itt emberi ész uralkodik, emberi kezek munkálkodnak? Nincs-e itt minden úgy, mint volt a tatárfutás idejében, s nem emlékeztet-e e primitív állapot azon kedves ősi szokásunkra: mindent Istenre bízni, s jószágos napját dicsérni, mert szépen hasunkra süt?*”¹³

Frankenburg leírása Füredet szürkébb színben festi le, mint Pongrácz Lajos, hisz Frankenburg arról is ír, hogy a színházjegyet még csak-csak megveszik a látogatók, de színházba már nem járnak, s azon is elgondolkodik, hogy vajon a „gyógytaksát” (kurtaxa) mire is fordítják. Frankenburg végezetül

tehát inkább egy filozofikus jellegű összegzést nyújt, s nem is annyira Füredről, hanem a látogatók és az üzemeltetők moráljáról elmélkedik.

III. Zárszó

Rövid terjedelműek voltak az ismertetett művek, amelyek azonban hű leírást adtak az 1830-as s az 1850-es évek Balatonjáról, és alátámasztották azokat a megállapításokat, amelyek a Balaton-kutatás premisszáivá váltak az utóbbi években: Füred központi, de mégis kissé urbanizálatlan jellegét, s – szomorú – a Balaton kihasználatlanságát konstatálhatjuk ismételten, amelyen csak a 19. század végén kezdtek el gyakorlatban is, lényegesen változtatni. S, amelyen a 21. században is elgondolkozhatunk...

1 Pongrácz Lajos (1815-1899): író, költő, publicista. Pesten bölcséletet és jogot tanult. Pesten tisztviselőként dolgozott. Kossuth *Pesti Hírlapjának* Hont megyei levelezője volt. A szabadságharc után gazdálkodott, majd vármegyei tisztviselőként dolgozott. Költeményei, elbeszélései, útleírásai közéleti jellegűek.

Egyéb munkái: *Értekezések*. Pest, 1838.; *Múlt időkből*. Bp., 1897.

2 A „magyar tenger” kifejezést először Kazinczy Ferenc használta, bár ezt a

kijelentést Pálóczi Horváth Ádám nevéhez kötik.

3 Pongrácz Lajos: *Magyar Útiképek*. Pest, 1845. 13-14. pp.

4 Horváth-ház: A Horváth-ház a Dunántúl legjelentősebb copfstílusú alkotása,

építése 1798-ban fejeződött be. Arról nevezetes, hogy 1825. július 26-án itt rendezték az első Anna-bált a ház urának lánya tiszteletére.

5 Megyeri Károly: (1799-1842): színész, fordító. 1817-től vándorszínész.

1828-tól Kassán, 1833-tól a budai *Várszínházban* játszott. 1837-től a *Pesti*

Magyar, majd a *Nemzeti Színház* tagja volt.

6 A tavon ekkor még nem közlekedett állandó hajójárat. Erre vonatkozóan

ld. bővebben: Kovács Emőke: *A balatoni gőzhajózás története a Pesti Hírlap*

cikkei alapján. In: Új Balaton, 2002. szeptember, 47-51. pp.

7 Pongrácz i. m. 17. p.

8 Ibid 19. p.

9 Frankenburg Adolf (1811-1884): író, szerkesztő. Pályáját német íróként

kezdte. 1841-43-ban *Budapesti levelek* címmel jelentek meg a *Pesti Hírlapban*

tárcái. 1843-an megindította a *Magyar Életképeket*. Fő művei: *Őszinte vallomások*. Pest, 1861; *Emlékiratok*, Pest, 1868.

10 Frankenburg Adolf: *Kirándulás Balaton-Füredre* 1856-ban. In: Zsibvásár.

2. köt. Pest, 1858.

11 Frankenburg i. m. 168. p.

12 Vö.: Kossuth L.: *Caleidoscop*. Pesti Hírlap, 1842. júl. 24. 557. p.

13 Frankenburg i. m. 177. p.

ÚJ KÖNYVEK 2006

